

Edward Ozorowski

"Entsakralisierung : ein epochales Schlagwort in seiner Bedeutung für die Zukunft der christlichen Kirchen", Heribert Mühlen, Paderborn 1971 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 11/1, 292-294

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dy, pozytywnym stosunku do pracy, poszanowaniu godności osoby ludzkiej, życia rodzinnego i państwowego.

Ukazany powyżej logiczny układ całości dzieła stanowi niewątpliwie o jego wartości. Nie udało się to osiągnąć innym, wcześniej opracowującym teologię Nowego Testamentu, autorom. Ta jednorodność dzieła została nieco zmniejszona przez rozdział wstępny, który może być właściwie wprowadzeniem do wszystkich zagadnień teologicznych Nowego Testamentu, a nawet do teologii Starego Testamentu. W rozdziale tym zatytułowanym: *Pojęcia i historia teologii Nowego Testamentu* omówione zostały zagadnienia: *Teologia, jako Słowo Boże* (zawiera się ono w Piśmie świętym i stąd powstaje problem jego wyjaśniania i słuchania), *Teologia Nowego Testamentu i inne dyscypliny teologiczne* (są nimi: historia Kościoła, teologia dogmatyczna, teologia moralna), *Historia teologii Nowego Testamentu*. Jak łatwo zauważyć, rozdział ten nie jest wprowadzeniem do teologii moralnej Nowego Testamentu, której poświęcona została omawiana książka K. H. Schelklego, ale raczej do wszystkich zagadnień teologicznych Nowego Testamentu. Tak zresztą pojmował ten rozdział sam autor dzieła, gdyż po omówieniu powyższych zagadnień podał zarys całej nowotestamentalnej teologii (s. 27—28).

Trzeci tom Teologii Nowego Testamentu poświęcony zagadnieniom etyki stanowi wartość nie tylko dla biblistów, ale także dla zajmujących się teologią moralną systematyczną.

Jan Łach

Heribert Mühlen, *Entsakralisierung. Ein epochales Schlagwort in seiner Bedeutung für die Zukunft der christlichen Kirchen*, Paderborn 1971, Ferdinand Schöningh, ss. 568.

Heribert Mühlen należy do tych teologów, którzy stare i niezmiennie prawdy wiary potrafią ukazywać w sposób nowy, ciekawy i oryginalny. Zorientowani czytelnicy przypominają sobie bardzo głośne w swoim czasie jego dzieło *Una mystica Persona*, w którym Mühlen usiłował zbudować naukę o Kościele w oparciu o szeroko pojętą działalność Ducha św. Studium to, uzupełnione następnie w dziełach *Der Heilige Geist als Person* i *Das Vorverständnis von Person*, zalicza się dziś powszechnie do klasycznych pozycji w literaturze eklezjologicznej. Niemniejszą powagą cieszą się też badania Mühlena z zakresu tzw. problematyki „śmierci Boga”, opublikowane w pracy *Die abendländische Seinsfrage als der Tod Gottes und der Aufgang einer neuen Gotteserfahrung*, oraz próby nowego spojrzenia na chrystologię, którym dał wyraz w książce *Die Veränderlichkeit Gottes als Horizont einer zukünftigen Christologie*. Poczytność tych książek (niektóre z nich ukazały się w niewielkich odstępach czasu w drugim a nawet trzecim wydaniu), a następnie ich szeroki odgłos w literaturze teologicznej (na

kanwie wysuwanych przez Mühlena problemów powstawała niekiedy bardzo ożywiona dyskusja) sprawiają, że każdą nową pozycję tego autora wita się ze zrozumiałym zainteresowaniem.

Podobne uczucie towarzyszy też, kiedy się bierze do ręki prezentowane tu dzieło Mühlena, zwłaszcza że jego tytuł brzmi niezwykle świeżo i frapująco. Termin bowiem *Entsakralisierung* swoim brzemieniem przypomina do złudzenia wyraz *Entmitologisierung*, który nie tylko stał się w bibliстыce terminem technicznym, ale wprost urósł do rangi klucza, otwierającego drzwi do bardzo rozległej problematyki. Zresztą podobną wagę przywiązuje do tego terminu sam autor, który wyjaśnia w podtytule, że chodzi o *ein epochales Schlagwort in seiner Bedeutung für die Zukunft der christlichen Kirchen*.

Problem, którym zajął się H. Mühlen w dziele *Entsakralisierung*, należy do szerokiej problematyki: *sacrum* — *profanum* i posiada już wiele poważnych opracowań. Należy tu zwłaszcza wymienić wnikliwe badania R. Otto, E. J. Lengelina i M. Eliade. Znalazł on też swój wyraz w konst. Soboru Watykańskiego II *Gaudium et spes*. Wszakże dotychczasowe ujęcia tego zagadnienia były zbyt suche i statyczne. Ograniczano się w nich zasadniczo do wytyczania granicy pomiędzy *sacrum* i *profanum* — i to nieraz na gruncie prawa a nie ontologii — bez wyciągania płynących z tego wniosków. *Novum* studiów Mühlena polega na krytycznej reinterpretacji dotychczasowych pojęć o tym co świeckie i sakralne, następnie na postawieniu problemu: *sacrum* — *profanum* w punkcie wyjścia do zrozumienia życia Kościoła, wreszcie na konkretnych próbach nowego przedstawienia w tak zarysowanej perspektywie niektórych szczegółowych dziedzin z życia współczesnego Kościoła i świata.

Krytyczną analizą pojęć: *sacrum* — *profanum* zajął się Mühlen w rozdziale I (*Entsakralisierung als Problem*). Zwrócił w nim uwagę na to, że wiele elementów *sacrum* znajduje się w dziedzinach, które powszechnie uznawało się za świeckie (technika, sport, kult bohatera) i odwrotnie pierwiastki *profanum* w dziedzinach uznawanych dotychczas za sakralne. Stąd też — jego zdaniem — zachodzi w wielu przypadkach potrzeba odsakralizowania (*Entsakralisierung*) niektórych terenów kościelnego życia. W rozdziale II (*Das Sakrale als Grunddimension der menschlichen Existenz*) udowadnia Mühlen, iż tego rodzaju operacja jest po prostu wymogiem egzystencji człowieka i Kościoła. Na marginesie należy dodać, że rozdział II okazuje się najbardziej zasadniczym w całości dzieła. W nim to bowiem przeprowadził autor bardzo wnikliwą analizę pojęć: *sacrum* — *profanum*, tłumacząc, iż tego rodzaju złożoność tkwi swymi korzeniami u podstaw dzieła stworzenia i zbawienia. Rozdziały dalsze są już tylko konkretnym zastosowaniem zasad ustalonych w rozdziale II. I tak rozdział III (*Die Entsakralisierung der politischen Macht*) dotyczy teologicznego widzenia władzy politycznej, rozdział IV (*Die Entsakralisierung des kirchlichen*

Dienstes) ukazuje w nowym świetle posługiwanie w Kościele, a zwłaszcza zadanie, jakie mają do spełnienia wszelkiego rodzaju urzędy, i wreszcie rozdział V (*Die Entsakralisierung von Ehe und Zölibat*) zawiera nowe naświetlenie problematyki małżeństwa i celibatu.

Książka Mühlena napisana jest trudnym i zawiłym językiem. Wywody teologiczne przeplatają się w niej często z argumentacją filozoficzną. Zdarzają się też liczne powtórki. Autor, jak gdyby nie dowierając własnym sądom, weryfikuje je przy pomocy coraz to nowych kryteriów, nawraca, przypomina, ażeby tylko wyrażona myśl była jasna i zrozumiała dla czytelnika. Nagromadzony materiał dowodowy nie jest wprawdzie zbyt bogaty ilościowo, ale za to posiada swój ciężar gatunkowy. Książka Mühlena nie zawiera zbyt wielu przypisów, te jednak, których dostarcza, są naprawdę potrzebne i wnoszące. Całość odznacza się starannością, powagą i solidnością badań. Dlatego też mimo wysiłku, jakiego wymaga od czytelnika studiowanie tego dzieła, odkłada się go po przeczytaniu z prawdziwym zadowoleniem i satysfakcją.

Edward Ozorowski

Yves Congar, *L'Eglise. De saint Augustin à l'époque moderne*, Paris 1970, Les Éditions du Cerf, ss. 483.

Po wydaniu obszernego studium z eklezjologii wczesnego średniowiecza (*L'Ecclesiologie du haut Moyen-Âge*, Paris 1968), znakomity teolog francuski Y. Congar opublikował kolejne dzieło, w którym przedstawił rozwój historyczny nauki o Kościele, poczynawszy od św. Augustyna aż do czasów obecnych. Praca ta ukazała się w serii *Histoire des dogmes* jako drugi tom (tom I wyszedł w opracowaniu P. Diasa i Th. Camelota i nosi tytuł *L'Eglise. Des origines à saint Augustin*) syntetycznego omówienia dziejów eklezjologii katolickiej i niemal jednocześnie została wydana w języku niemieckim (*Die Lehre von der Kirche von Augustinus bis zur Gegenwart*, Freiburg im B. 1970) w kolekcji *Handbuch der Dogmengeschichte*.

Ze wszech miar słuszne wydają się ramy czasowe, przyjęte w prezentowanym studium. Nauka bowiem św. Augustyna o Kościele stanowi prawdziwy kamień milowy w rozwoju prawd eklezjologicznych i pełni rolę linii demarkacyjnej, dzielącej eklezjologię na przedaugustyńską i poaugustyńską. Także fakt, iż początki chrześcijaństwa oraz pierwsze 4 wieki patrystyki są w tym względzie okresem niezmiernie ważnym a zarazem bardzo płodnym, domagał się oddzielnego opracowania tego wycinka czasu przez odrębnych specjalistów. Inne postępowanie prowadziłoby nieuchronnie do niepożądanych skrótów lub wręcz dyletanckiego potraktowania problemu. Możliwe nawet postawić pytanie, czy nie należałoby tu jeszcze dokonać bardziej szczegółowego po-